

Педагогічний дискурс, випуск 14, 2013

5. Поясок Т. Б. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. Б. Поясок. – К., 2004. – 22 с.

Анотация**Л.В.Максимчук****Интегративный подход к профессиональной подготовке будущих экономистов-международников**

В статье раскрыта сущность интегративного подхода в профессиональной подготовке будущих экономистов-международников. Установлена возможность усовершенствования учебных программ гуманитарных дисциплин в их профессиональном направлении. Представлен алгоритм конструирования занятия для профессионально-ориентированного обучения будущих специалистов внешнеэкономической сферы. Приведены примеры использования средств интерактивных технологий в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин с целью формирования важных профессиональных качеств будущих экономистов-международников.

Ключевые слова: интегративный подход, профессиональная подготовка, экономисты-международники.

Summary**L.V.Maksymchuk****Integrative Approach to the Professional Preparation of the Future Economists- International Affairs Experts**

The article explores the essence of integrative approach to training future international economists. The possibilities of improving the curriculum of humanities toward their professional area. Presented algorithm design classes for professional-oriented education of future professionals of foreign sphere. Examples of the use of interactive technologies in the study of psychological and educational courses to form important professional qualities of future international economists.

Key words: integrative approach, professional training, economists- international affairs experts.

Дата надходження статті: «29» березня 2013 р.

УДК 37.016:34**В.В.МАНЬГОРА,**

кандидат педагогічних наук
(м.Київ)

Болонський процес і професійна підготовка юристів

У статті розглянуто вплив Болонського процесу на професійну підготовку юристів в Україні з метою підвищення її якості та ефективності. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення впровадження Болонського процесу в Україні. Визначено шляхи вдосконалення професійної підготовки юристів. Аргументовано необхідність прийняття стандартів юридичної освіти відповідно до європейських стандартів, перехід на двоступеневу систему: бакалавр, магістр. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про те, що вища юридична освіта потребує реформування відповідно до вимог Болонського процесу.

Ключові слова: Болонський процес, професійна підготовка, професійна підготовка юристів, юридична освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні в Європі відбуваються інтеграційні процеси, які впливають на розвиток держав, управління, економіку, торгівлю, освіту, науку, суспільство в цілому. Процеси глобалізації потребують створення європейського наукового та освітнього простору з метою конкурентоспроможності європейської вищої освіти.

Входження України до Болонського процесу потребує змін в системі освіти України з метою гармонізації національного освітнього законодавства. Підготовка конкурентоспроможних кваліфікованих кадрів вимагає модернізації освіти на основі міжнародних та європейських стандартів професійної підготовки. Важливе місце в системі освіти України займає юридична освіта, яка має забезпечити прогресивний розвиток держави, розбудову громадянського суспільства, закріплення демократичних прав і свобод людини і громадянина, розвиток ринкової економіки.

Аналіз досліджень і публікацій... Окремі питання, пов'язані із впливом Болонського процесу на професійну підготовку юристів в Україні у своїх працях досліджували: Б.Андрусишин, О.Бандурка, Є.Герасименко, А.Гуз, С.Гусарев, М.Задояний, О.Клименко, О.Копиленко, Р.Майданик, І.Оксьом, О.Скакун, С.Сливка, Л.Стецюк, О.Тихомиров, Ю.Шемшученко та інші дослідники.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути і проаналізувати вплив Болонського процесу на фахову підготовку юристів.

Виклад основного матеріалу... Наприкінці 90-х рр. XX ст. в Україні почався процес інтеграції в європейський освітній простір. В 2002 р. було прийнято Закон «Про вищу освіту», який закріпив процеси модернізації в вищій школі.

Болонською декларацією (1999 р.), передбачено реалізацію багатьох ідей і перетворень: формування єдиного, відкритого європейського простору у сфері освіти, упровадження кредитних технологій на базі європейської системи трансферу кредитів, стимулювання мобільності і створення умов для вільного пересування студентів, викладачів, науковців у межах європейського регіону, прийняття системи освітньо-кваліфікаційних рівнів, яка складається з двох циклів, спрощення процедури визнання кваліфікацій, що сприятиме працевлаштуванню випускників і студентів на європейському ринку праці, розвитку європейської співпраці у сфері контролю за якістю вищої освіти та підсилення європейського виміру освіти [13, с.9].

Болонський процес у нашій державі офіційно розпочався після приєднання України на Бергенській конференції 19 травня 2005 р. до Болонської декларації «Європейський простір у сфері вищої освіти», підписаної міністрами освіти європейських країн 19 червня 1999 р. У процес реформування освітньої системи за болонськими стандартами Україна включилась раніше, прийнявши відповідну Програму дій на 2004-2005 роки, затверджену наказом Міністерства освіти і науки України № 49 від 23 січня 2004 р. [9]. У 2006 р. в м. Страсбурзі міністр освіти і науки України підтвердив зобов'язання, прийняті нашою країною, підписавши Підсумковий документ неформальної конференції міністрів освіти країн, які приєдналися до Болонського процесу. Наказом Міністерства освіти і науки № 612 від 13.07.2007 р. було затверджено План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство на період до 2010 року.

У Програмі економічних реформ Президента України В.Ф. Януковича на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», передбачається реформування системи освіти шляхом вдосконалення управління освітою, підвищення якості й конкурентоспроможності освіти, забезпечення доступності освіти, підвищення ефективності фінансування освіти.

Прийняття нових нормативно-правових актів направлених на вдосконалення системи підготовки юристів в умовах Болонського процесу не вирішило проблем юридичної освіти. Однією з проблем вищої юридичної освіти є неузгодженість нормативно-правових актів, які регулюють підготовку юристів. Вхідження України до Болонського процесу вимагало внесення змін до національного законодавства з метою імплементації зобов'язань країни відповідно до Болонської декларації. Модернізація вищої освіти вимагає прийняття нового Закону України «Про вищу освіту». З 2004 р. на розгляд Верховної Ради неодноразово вносилися законопроекти, які передбачали оновлення законодавства відповідно до вимог Болонського процесу, але на жаль, Закону України «Про вищу освіту» не було прийнято, що негативно впливає на розвиток вищої освіти в Україні в цілому та юридичної освіти, зокрема.

На думку Є.Герасименка, серед основних проблем, які необхідно подолати на шляху вдосконалення системи підготовки юристів є оновлення стандартів юридичної освіти та запровадження Болонського процесу навчання [4].

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про освіту» від 1996 р. та Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. в Україні встановлено багатоступеневу систему вищої освіти, яка включає такі освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки фахівців: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Існуюча структура підготовки фахівців, в тому числі юристів потребує реформування, тому що поєднує стару радянську модель (молодший спеціаліст, спеціаліст) і європейську модель (бакалавр, магістр).

Велика кількість навчальних закладів першого-другого рівнів акредитації готують молодших спеціалістів, які після закінчення, як правило працюють помічниками юристів, виконують допоміжну функцію, що зменшує потребу в молодших спеціалістах.

Навчальні заклади другого-третього рівнів здійснюють підготовку бакалаврів протягом чотирьох років. Бакалаври, як і молодші спеціалісти, виконують допоміжну діяльність, тому немає потреби в існуванні двох схожих освітньо-кваліфікаційних рівнів. В Україні освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» сприймається як тимчасовий, перехідний, для отримання освітньо-кваліфікаційних рівнів – «спеціаліст» або «магістр». Натомість, вимоги Болонського процесу, вказують, що отримання особою освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» означає здобуття нею так званої «базової вищої освіти», яка дає право на здійснення юридичної діяльності [12, с.7].

Є.Герасименко, вважає, що статус «бакалавра права» необхідно підвищити, визнавши їх базовим ОКР вищої освіти на заміну ОКР «спеціаліст права», який потрібно ліквідувати. Бакалавр права повинен мати право на заміщення всіх посад, за виключенням викладацької, наукової та іншої діяльності, яка вимагає спеціальних наукових знань (наукові консультування, аналітична та прогностична робота, законопроектна робота та ін.) [4].

Підготовку магістрів права розпочали здійснювати наприкінці 90-х рр. XX ст. Навчальні програми з підготовки магістрів мало чим відрізнялися від підготовки спеціалістів. Термін підготовки магістрів, як правило складав один рік, що не давало можливості підготувати кваліфіковано спеціаліста. Магістратура спрямована на підготовку наукових і викладацьких кадрів, у той час як світова практика дає чимало взірців використання цих програм як школи лідерів у професійній та бізнесовій діяльності виходження [3, с.14].

Реформування структури професійної підготовки юристів має відбуватися шляхом переходу на двоступеневу систему вищої освіти: бакалавр, магістр. Запровадження докторського навчання як третього Болонського циклу знаходиться на початковій стадії. В Україні збережена система присудження двох наукових ступенів: кандидата та доктора наук.

На сьогодні в Україні відсутні стандарти вищої школи з правознавства за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра. Така ситуація не відповідає принципам Болонського процесу. Розробка нових стандартів вищої школи з правознавства має сприяти модернізації професійної підготовки юристів.

На думку Р.Майданика, державні стандарти вищої юридичної освіти мають важливе значення в системі вищої освіти, оскільки визначають методичні основи організації навчального процесу в юридичних вишах. Більше того, державний стандарт вищої юридичної освіти встановлює державні вимоги до змісту юридичної освіти, рівнів професійної кваліфікації випускників юридичних ВНЗ, основних обов'язкових засобів навчання та освітнього рівня вступників до юридичних вузів. Державний стандарт повинен містити перелік основних нормативних юридичних дисциплін, обов'язкових для підготовки фахівців за спеціальністю «Правознавство» [11].

Державні галузеві стандарти встановлюють державні вимоги до змісту юридичної освіти, визначають професійні компетенції випускників ВНЗ. На сьогодні науковці дискутують щодо змісту галузевого стандарту вищої освіти, зокрема щодо співвідношення дисципліни гуманітарної чи соціально-економічної підготовки. Наприклад, пропонується викладати юристам не загальну філософію, а філософію права для більш глибокого їх розуміння практичності усіх галузей права, тощо [14, с.123].

Єдині на всій території України стандарти вищої школи з правознавства, які відповідають Європейським стандартам повинні забезпечити високу якість освіти та мобільність студентів в середині країни та за її межами.

Рівень якості освіти є основним показником, що враховується при ліцензуванні та державній акредитації закладів освіти, нострифікації документів про освіту, атестації науково-педагогічних кадрів, проведенні сертифікації фахівців, встановленні рейтингу вищих навчальних закладів [5, с.121].

4 березня 2008 р. Україна стала повноправним членом Європейського реєстру забезпечення якості. З метою адаптації національної системи якості вищої освіти було розроблено план дій з покращення адаптації відповідно до Європейської мережі якості, створено спеціальні органи МОН та в регіональних управліннях освіти. Реалізація цього плану відбувається повільно. В Україні не сформовано систему моніторингу і визначення рейтингу ВНЗ за міжнародними показниками.

Мобільність студентів є важливим аспектом впровадження в Україні Болонського процесу. Спостерігається тенденція щодо підвищення рівня внутрішньої мобільності студентів і викладачів. Проте, майже всі поїздки за кордон українське студентство здійснює коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів, тощо. Більшість таких візитів є наслідком двосторонніх договорів обміну студентами між університетами України та Європи. Стажування викладачів українських вищих навчальних закладів у провідних європейських університетах ніяк не координується і не фінансується українськими ВНЗ або державою; створення спільних програм підготовки фахівців із провідними європейськими університетами не набуло поширення; укладання міжуніверситетських двосторонніх договорів щодо обміну кадрами відбувається епізодично; виконання спільних наукових програм із провідними університетами ЄПВО має одиничний характер [2].

Міжнародна мобільність студентів, викладачів юридичних вузів залежить не тільки від матеріального забезпечення, а від знання іноземних мов, які дають можливість навчатися, стажуватися в провідних європейських університетах. Обсяг годин відведених на вивчення

іноземної мови в вищих навчальних закладах не сприяє досконалому оволодінню іноземними мовами.

Найактуальнішою залишається проблема оптимізації мережі юридичних навчальних закладів з урахуванням їх можливостей здійснювати освітню діяльність. Водночас слід звернути увагу на потенціал мережі вузів у розріз регіонів (індикатор потужності). Він істотно диференційований. Так, приблизно розподіл загального ліцензійного обсягу з напрямку «право» за регіонами становить: Північний – 39%, Східний – 27%, Південний – 14%, Західний – 11%, Центральний – 9%. Нерівномірний розподіл вищих навчальних закладів і ліцензованого обсягу породжує певні соціальні проблеми, оскільки для молоді різних регіонів створюються нерівні можливості для здобуття вищої юридичної освіти [14, с.124].

До 1991 р. в Україні було лише п'ять ВНЗ, які готували юристів. На 1995 р. в Україні 60 закладів готували юристів, а за неофіційними даними – 100. У 1998р. вже 160 ВНЗ готували таких фахівців. В Україні на початку XXI ст. функціонує понад 150 навчальних закладів, які готують юристів. З них понад 120 державних (загальний ліцензований обсяг прийому в державних закладах становив понад 20 тис. осіб) та понад 30 недержавних навчальних закладів (близько 6 тис. осіб) [1, с.5]. В 2012 році в Україні спеціалістів у галузі «Право» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» готує понад 110 ВНЗ. При цьому, 13 ВНЗ готують фахівців за напрямом «Правоохоронна діяльність». Серед цих закладів 16 приватних вищих навчальних закладів [6]. Аналіз статистичних даних свідчить про те, що скорочується кількість навчальних закладів, які готують юристів. Це зумовлено тим, що зменшено обсяги держзамовлення на підготовку юристів, яких на ринку праці є надлишок. В умовах конкуренції та зменшенні кількості абітурієнтів у 2011-2012 рр. багато ВНЗ, особливо недержавних не набрали відповідної кількості студентів за наявності ліцензій. Ці факти, а також рівень підготовки випускників, кадрові і навчально-методичне забезпечення, матеріально-технічна база повинні бути враховані при видачі нових ліцензій ВНЗ на підготовку юристів.

Реформування вищої юридичної освіти в Україні ускладнюється через відомче підпорядкування навчальних закладів та підготовку юристів в непрофільних ВНЗ (педагогічних, економічних, технічних, аграрних, кооперативних). Необгрунтоване збільшення ліцензованого обсягу призвело до перенасичення ринку праці юристами, збільшення безробіття.

Вирішити зазначені проблеми, на думку М. Задояного та І. Оксьома, можливо тільки за умови створення єдиної системи адміністративного та методичного управління вищою юридичною освітою, підпорядкування всіх державних ВНЗ МОН України, створення реальної конкуренції між вищими юридичними закладами різних форм власності [7, с.282].

С.Леонова підкреслює, що сучасна модель підготовки юриста в провідних країнах світу передбачає докорінно інший зміст та порядок формування навчальних планів, а відтак і зміст освіти.

Зокрема, принципові відмінності полягають в наступному: самостійність ВНЗ в формуванні навчального плану. Кожен вищий навчальний заклад самостійно визначає перелік навчальних дисциплін, що пропонуються для вивчення студентам; варіативність навчальних планів, які надають студентам широкі можливості вибору навчальних дисциплін при збереженні мінімального набору обов'язкових для вивчення дисциплін (переважно на молодших курсах). При цьому, обсяг обов'язкових для вивчення дисциплін в середньому не перевищує 20% загального навчального часу; професійна орієнтованість навчальних планів – вивченню навчальних дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу відводиться в середньому не більше 10% навчального часу [11].

Реформування юридичної освіти в умовах Болонського процесу потребує перегляду навчальних планів, включення нових дисциплін, які поглиблюють знання з порівняльного правознавства окремих галузей права, права Європейського Союзу, міжнародно-правового механізму захисту прав людини, етики, естетики, філософії права.

Д.Фіолевський пропонує введення в навчальні плани вищих навчальних закладів усіх форм власності спеціалізованої дисципліни «Етика юриста», головною метою якої було б формування у майбутнього спеціаліста етичних поглядів щодо моральності й високої поваги до законів держави [15, с.16].

Навчальний процес вищої юридичної освіти в Україні, а він побудований згідно з усталеним поглядом на роль юриста в суспільстві, перевантажений нормативно-теоретичним навчанням, слабо орієнтований на практику фахівців. Навчальні плани не завжди враховують неправову сферу діяльності юриста (ділову комунікацію, тактику дій, конструктивний аналіз, моделювання ситуацій та ін.) – сфер, що не є суто правовими, але становлять важливу прагматичну складову повсякденної активності фахівця у праві [7, с.282].

У 2006/2007 навчальному році у всіх ВНЗ України III-IV рівнів акредитації запроваджено кредитно-трансферну систему ECTS. Ця система не була прямою проекцією ECTS, а базувалася на комбінації європейських рекомендацій та вітчизняної модульно-рейтингової системи. Введення шкали оцінювання ECTS не призвело до скасування старої національної шкали, що зумовлює виставлення кожної оцінки в трьох шкалах (ECTS, старій національній шкалі та внутрішній шкалі ВНЗ, яка пов'язує дві попередні). Далеко не повною мірою реалізується трансферний потенціал ECTS для розвитку міжнародної та внутрішньої академічної мобільності, що обумовлено приматом консервативних традицій стосовно перезарахування дисциплін [3, с.17].

Запровадження системи ECTS призвело до збільшення навантаження методистів та викладацького складу кафедр ВНЗ. Введення європейської системи ECTS не супроводжується в Україні приведенням до Болонських стандартів навантаження викладачів, яке на сьогодні в Україні в середньому складає 900 годин на навчальний рік для доцента ВНЗ і є найбільшим в Європі [2].

Використання системи ECTS має підвищити якість вищої освіти та забезпечити конкурентоспроможність випускників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень... Участь України в Болонському процесі потребує реорганізації вищої юридичної освіти та проведення наступних заходів:

1. Прийняття необхідних нормативно-правових актів відповідно до зобов'язань України як країни-учасниці Болонського процесу. З метою вирішення проблем юридичної освіти в умовах Болонського процесу було розроблено проект Концепції вищої юридичної освіти в Україні, але вона досі не прийнята.

2. Завершення розробки і прийняття галузевих стандартів вищої школи з правознавства відповідно до європейських стандартів, перехід на двоступеневу систему: бакалавр, магістр.

3. Узгодження освітньо-професійних програм кваліфікаційних рівнів підготовки юристів на основі наступності та неперервності.

4. Згідно вимог Державних стандартів юридичної освіти провести реформування змісту юридичної освіти.

5. Розробити і затвердити перелік посад, які можуть займати випускники юридичних ВНЗ відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів.

6. Перегляд навчальних планів, включення нових навчальних дисциплін відповідно до вимог часу та європейських стандартів.

7. Створення системи оцінки якості вищої юридичної освіти за європейськими нормами, реформування органів державної влади, відповідальних за вищу юридичну освіту з метою оптимізації мережі юридичних ВНЗ.

8. Зміна підходів до формування державного замовлення на підготовку юристів на основі впровадження прогнозу потреб держави, окремого регіону.

9. Якість вищої юридичної освіти залежить від забезпечення ВНЗ кваліфікованими кадрами, які мають високий рівень професійної компетентності. Реалізація основних положень Болонського процесу вимагає змін правового статусу викладачів та наближення навантаження викладачів до європейських стандартів.

10. Розширення співробітництва між юридичними ВНЗ в Україні та європейськими ВНЗ з метою забезпечення мобільності студентів та викладачів. Державна підтримка та фінансування внутрішньої та міжнародної мобільності. Вдосконалення застосування ECTS для розвитку міжнародної та внутрішньої мобільності.

11. Важливим напрямком у підготовці юристів є забезпечення сучасними підручниками, посібниками, методичним забезпеченням, комп'ютерними освітніми програмами.

12. Достатнє фінансування є важливою передумовою проведення реформ вищої юридичної освіти відповідно до європейських стандартів підготовки юристів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрусишин Б. І. Методика викладання правознавства у вищому навчальному закладі : навч. посіб. / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 241 с.
2. Богачевська І. Болонський процес в Україні: стан та проблеми реалізації / І. Богачевська, М. Карпенко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/Monitor/May08/09.htm>.
3. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг, дослідж.: аналіт. звіт / міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.
4. Герасименко Є. С. Стандарти юридичної освіти та Болонський процес в Україні / Є. С. Герасименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://educationconferenceua2012.org.ua>.
5. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – К. : ВІРА-Р, 2002. – 506 с.

6. Журавська А. Юридична освіта – престиж чи викинуті гроші / А. Журавська // Наголос / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nagolos.com.ua>.
7. Задояний М. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні / М. Задояний, І. Оксьом // Публічне право. – 2012. – № 4(8). – С. 276–284.
8. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.km.ua>.
9. Копиленко О. Л. Проблеми вищої юридичної освіти в Україні в умовах упровадження Болонської системи / О. Л. Копиленко, О. М. Клименко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.google.com>.
10. Леонова С. Проблеми реформування вищої юридичної освіти в контексті Сорбонсько-Болонського процесу / С. Леонова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com>.
11. Майданик Р. Державні стандарти вищої юросвіти в Україні: стан, проблеми, перспективи / Р. Майданик // Правовий тиждень. – № 21(147). – 26 травня 2009 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legalweekly.com.ua>.
12. Мандич Л. Державні стандарти юридичної освіти / Л. Мандич // Юридична газета. – 2007. – № 25. – С. 7.
13. Освіта в Україні. Нормативна база / О.М. Роїна. – [2-е вид., виправл. та доп.]. – К. : КНТ, 2006. – 484 с.
14. Стецюк Л. О. Проблеми вищої освіти та шляхи їх вирішення / Л. О. Стецюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2009. – № 1. – С. 123–124.
15. Фіолевський Д. Актуальні проблеми юридичної освіти / Д. Фіолевський // Право України. – 2004. – № 2. – С. 114–117.

Аннотація

В.В.Маньгора

Болонский процесс и профессиональная подготовка юристов

В статье рассмотрено влияние Болонского процесса на профессиональную подготовку юристов в Украине с целью повышения ее эффективности. Дано характеристику нормативно-правового обеспечения внедрения Болонского процесса в Украине. Определены пути совершенствования профессиональной подготовки юристов. Аргументировано необходимость принятия стандартов юридического образования в соответствии к европейским стандартам, переход на двухступенчатую систему: бакалавр, магистр. На основе проведенного анализа сделан вывод о том, что юридическое образование требует реформирования соответственно к требованиям Болонского процесса.

Ключевые слова: Болонский процесс, профессиональная подготовка, профессиональная подготовка юристов, юридическое образование.

Summary

V.V.Mangora

Bologna Process and the Professional Education of Lawyers

The article considers the effect of Bologna Process on the professional education of lawyers in Ukraine aimed at improvement of it quality and effectiveness. Legal maintenance of implementation of Bologna Process in Ukraine is characterized. The ways of improvement of the professional education of lawyers are defined. The necessity of acceptance of legal educational standards in accordance with European standards, transition into double leveled system: a Bachelor, a Master is argued. On the basis of analysis, that took place, the conclusion that higher legal education needs reforms according with the demands of Bologna Process can be done.

Key words: Bologna Process, professional education, professional education of lawyers, law education.
Дата надходження статті: «29» березня 2013 р.

УДК 378.091.12–054:811.11

О.В.МАРТИНЮК,

кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький)

**Роль методу симуляцій в оцінюванні іншомовних комунікативних навичок студентів
філологічного напрямку підготовки**

У статті розглянуто особливості оцінювання іншомовних комунікативних навичок студентів філологічного напрямку підготовки з використанням методу симуляцій. Схарактеризовано основні стратегії оцінювання та чинники, що беруться до уваги під час організації комунікативної діяльності. Визначено переваги та недоліки використання методу симуляцій для оцінювання навичок усної іншомовної комунікації.

Ключові слова: метод симуляцій, комунікативні навички, іншомовна комунікація, оцінювання, стратегія оцінювання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У процесі професійної підготовки студентів філологічного напрямку (вчителів іноземної мови, перекладачів) на основі компетентнісного підходу відбувається формування та розвиток їх ключових і предметних компетентностей. Оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю підводить майбутніх фахівців до